

ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΙΑ: ΦΥΛΑ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ Στην Παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας

Αλέξανδρου Μ. Σταυρόπουλου
και συνεργατών²²

Η έρευνα

Η Ορθόδοξη Εκκλησία μέσω της παραδόσεώς της, της διδασκαλίας της έχει πολλά να υποδείξει για τις σχέσεις των δύο φύλων. Από έρευνά μας μέσα από τους βίους των αγίων προκύπτουν συμπεράσματα ικανά να μας οδηγήσουν σε διαχρονικά πρότυπα σχέσεων ανδρών και γυναικών. Από τη θεολογία των φύλων αναδεικνύεται μία ποιμαντική των φύλων, που χαρακτηρίζεται από σεβασμό στην ιδιαιτερότητα του κάθε ανθρώπου ως αυτεξουσίου όντος και εικόνας Θεού. Γυναίκες και άνδρες παρουσιάζονται σαν δυο αυτοτελείς οντότητες με διαμορφωμένη προσωπικότητα, η οποία έχει επηρεαστεί από το φύλο τους.

Μέσα στα μηναία και τα συναξάρια των αγίων διαπιστώσαμε το σεβασμό στην ιδιαιτερότητα του κάθε ανθρώπου και τον αγώνα των αγίων για την κατάκτηση της ταυτότητάς τους σε εποχές που στερεότυπα και ψεύτικα σχήματα προσπαθούσαν να επιβληθούν στη ζωή και στην εκδήλωση της θρησκευτικότητας των ανθρώπων. Άγιοι και αγίες αγωνίζονται με συνθήκες αντίξοες σε εποχές σκληρές ν' αποδείξουν ότι η διαφορετικότητα των φύλων φανερώνει την ισοτιμία τους και την αλληλοσυμπλήρωση τους. Η διαφορετικότητά τους γίνεται φανερή στον τρόπο συμμετοχής τους στη λειτουργική ζωή αλλά και στην εκδήλωση της θρησκευτικότητάς τους και της πίστης τους.

Οι σχέσεις των δύο φύλων

Ένα ιδιαίτερο παράδειγμα σχέσης των δυο φύλων αποτελεί η σχέση της αγίας Μόνικας, μητέρας του ιερού Αυγουστίνου, με τον σύζυγό της, ο οποίος ήταν μέθυσος και βάνουσος. Στην ίδια όμως ποτέ δεν είχε φερθεί βάνουσα, γιατί και εκείνη είχε σεβαστεί την ιδιαιτερότητά του, προσπαθώντας να μην του αντιμιλά και από ότι φαίνεται και εκείνος είχε αναγνωρίσει αυτό τον σεβασμό της. Έτσι, φαίνεται ότι το ζευγάρι βέβαια δεν είχε την ιδανική σχέση, όμως αναγνωρίζεται η προσπάθεια αλληλοσεβασμού και των

²² Στην έρευνα που έγινε υπό την καθοδήγηση του Καθηγητού κ. Α. Μ. Σταυρόπουλου συμμετείχαν οι Μεταπτυχιακοί φοιτητές του Προγράμματος Ποιμαντικής Θεολογίας και Αγωγής: Αλέξανδρος Αντωνίου, Ελένη Αργυροπούλου, Άννα Καπελέρη και Μαρία Σταματοπούλου. Στη διαμόρφωση του αρχικού και του τελικού κειμένου, όπως και στο συντονισμό της έρευνας συνεργάστηκε και ο θεολόγος καθηγητής Στέφανος Κουμαρόπουλος, Δρ. Θεολογίας.

δύο, γεγονός που οδήγησε τον μέθυσο σύζυγο να ασπαστεί τον χριστιανισμό και να ζήσουν μια κατά Χριστόν ζωή.²³

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο βίος της αγίας Θεοδώρας, η οποία έζησε περίπου το 295 και του μάρτυρα Διδύμου. Η παρθένος Θεοδώρα αφού ομολόγησε την πίστη της στον Χριστό, φυλακίστηκε σε ένα «πορνοστάσιο» και ο ηγεμόνας έστειλε νέους για να την ατιμάσουν. Εκεί βρέθηκε κάποιος άρχοντας ονόματι Δίδυμος, ο οποίος σεβόμενος την Θεοδώρα και την επιθυμία της να παραμείνει αμόλυντη, την βοήθησε δίνοντας της τα ρούχα του, έτσι ώστε να καταφέρει να διαφύγει.

Ο ίδιος άνδρας λοιπόν σεβάστηκε την γυναικεία φύση της αγίας και κινδύνευσε προς χάρη της, τη στιγμή που κάποιοι άλλοι άνδρες προσπαθούσαν να την μολύνουν. Είναι αξιέπαινο λοιπόν το ότι όχι μόνο δεν αδιαφόρησε για την γυναίκα, αλλά συνέβαλε στο να εκπληρωθεί η επιθυμία της να μείνει αμόλυντη για χάρη του Χριστού. Επομένως μέσα στα πλαίσια της θρησκευτικότητας αναπτύσσονται τέτοιου είδους σχέσεις, εμπλουτισμένες από σεβασμό, αγάπη και αλληλοκατανόηση, ακόμα και ανάμεσα στα δύο φύλα που και σήμερα προσπαθούν να βρουν σημεία συμβιβασμού και εξισορρόπησης των σχέσεών τους.

Η ισοτιμία των δύο φύλων και η υπέρβαση των στερεοτύπων

Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις που μέσα από τους βίους των αγίων αναδεικνύεται ο σεβασμός και η ισοτιμία των δύο φύλων. Μέσα από τους βίους των Αγίων διακρίνεται και μία θεολογία της ισοτιμίας των δύο φύλων. Συγκεκριμένα αυτό συμβαίνει στο βίο της Αγίας Ιουλίττας²⁴, που τη μνήμη της εορτάζουμε στις τριάντα Ιουλίου. Η Ιουλίττα υπήρξε πλούσια χήρα από την Καισαρεία της Καππαδοκίας και συγκρούστηκε με έναν πλεονέκτη πλούσιο άρχοντα, που επιβουλεύτηκε την περιουσία της και την κατηγόρησε στον άρχοντα της Καισαρείας ότι είναι χριστιανή. Αξιοσημείωτα είναι τα λόγια της σχετικά με την ισοτιμία των δύο φύλων πριν το μαρτύριό της, τα οποία διασώζει ο Μέγας Βασίλειος: «Από το ίδιο φύραμα με τους άνδρες είμαστε. Κατ' εικόνα του Θεού πλασθήκαμε, όπως κι ο άνδρας από το Θεό γίναμε. Είμαστε συγγενείς με τους άνδρες. Όχι μόνο σάρκα πάρθηκε για την κατασκευή της γυναίκας αλλά και οστά από τα οστά. Ώστε στερεές, δυνατές και υπομονετικές όπως οι άνδρες οφείλουμε να είμαστε στο Δεσπότη μας».²⁵

Υπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις στις οποίες ρόλοι και στερεότυπα στην εκκλησιαστική ζωή έχουν ξεπεραστεί μέσα στους βίους των αγίων. Η οσία και μακαρία Ολυμπιάδα²⁶ η διακόνισσα, που τη μνήμη της εορτάζουμε στις εικοσιπέντε Ιουλίου, έζησε στα χρόνια του Μεγάλου Θεοδοσίου και του

²³ Η μνήμη της Αγίας Μόνικας, η οποία αποτελεί και ένα παράδειγμα υπομονής και επιμονής, εορτάζεται στις 15 Ιουνίου.

²⁴ Βλ. Μιουσέως... Οι έγγαμοι άγιοι της εκκλησίας σ131-132.

²⁵ (PG 31 241A)

²⁶ Βλ. Συναξαριστής σ.276

υιού του Αρκαδίου. Αν και παντρεύτηκε έμεινε χήρα και παρθένα καθώς ο σύζυγός της ο έπαρχος της Κωνσταντινούπολης Νεβρίδιος πέθανε αμέσως. Η ζωή της όμως ήταν πλήρης από νηστείες, προσευχές και ελεημοσύνες. Βοήθησε με την περιουσία της τους αρχιερείς. Μάλιστα και ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ο Νεκτάριος εκτιμώντας τη σύνεση και την αρετή της την συμβουλευόταν ακόμα και στα εκκλησιαστικά θέματα.²⁷ Η ίδια συνεργασία συνεχίστηκε και με τον Άγιο Ιωάννη τον Χρυσόστομο, ο οποίος στην εξορία του της έστειλε πολλές επιστολές στις οποίες την εγκωμιάζει. Είναι φανερό λοιπόν πως η οσία Ολυμπιάδα αν και έζησε και αυτή σε μία εποχή, στην οποία η θέση της γυναίκας ήταν περιορισμένη έφτασε στο σημείο να αποτελεί βασικό συνεργάτη και να απολαμβάνει της ιδιαίτερης τιμής και εκτίμησης ακόμη και Πατριαρχών.

Αξιοσημείωτο επίσης είναι ότι κάποιες μοναχές όπως η οσία Ανθούσα²⁸, σε εποχές καθαρά πατριαρχικές και ανδροκρατούμενες βλέπουμε να αναδεικνύονται σε πνευματικούς οδηγούς ανδρών και γυναικών και να ξεπερνούν σε πνευματική επιρροή πολλούς εκκλησιαστικούς άνδρες της εποχής τους.

Στην Ορθόδοξη Παράδοση συναντάμε επίσης ρόλους και στερεότυπα που έχουν καλλιεργηθεί άλλοτε αληθινά εκφράζοντας διαχρονικές αξίες και άλλοτε ψεύτικα. Στους βίους των αγίων βλέπουμε με πόση δύναμη και πολλές φορές αυτοθυσία, τέτοια ψεύτικα σχήματα καταρρίπτονται. Μέσα στους βίους των των Οσίων που μελετήσαμε, συναντήσαμε αρκετά παραδείγματα τέτοιων γυναικών, οι οποίες, μεταμφιέζονταν σε άνδρες για να ακολουθήσουν το μοναχικό βίο. Η μεταμφίεση αυτή δε σήμαινε την απαξίωση του φύλου τους αλλά στόχευε στην προστασία τους από επιθέσεις. Συνέβαινε λοιπόν συχνά με την αποκάλυψη του αληθινού τους φύλου, να αναγνωριστούν ως ισάξιες με αυτούς, ασκήτριες μοναχές, οι οποίες δεν είχαν τίποτα να τους ζηλέψουν²⁹.

²⁷ Βλ. Οι έγγαμοι άγιοι της εκκλησίας, σ.128-129, Παλλαδίου Διάλογος... PG 47, 61. Η παραπομπή μας από Παν. Στάμου, Γρηγορίου Θεολόγου και Ιωάννου Χρυσόστομου Παραινέσεις προς Ολυμπιάδα, Αθήναι 1997, σ. 14.

²⁸ Βλ. Συναξαριστής σ.281-283 Τη μνήμη της Αγίας εορτάζουμε στις εικοσιεπτά Ιουλίου και έζησε στους χρόνους του Κωνσταντίνου Κοπρώνυμου ή Καβαλίνου στην επαρχία του Μαντινέου, αγάπησε πολύ την παρθενία και τον ενάρετο βίο από μικρή και ζούσε σε όρη και σε σπήλαια. Επηρέαστηκε από τον τρόπο ζωής κάποιου ιερομόναχου Σισίνιου, ο οποίος της δίδαξε πάρα πολλά. Κούρευε τα μαλλιά της, φόρεσε ενδύματα τρίχινα και συμβουλευόταν συχνά τον άγιο Σισίνιο. Έκτισε ναούς, τον ένα από αυτούς στο όνομα της αγίας Άννης. Πολλοί κοσμικοί που ήθελαν να μετανοήσουν για τις αμαρτίες τους και άφηναν τα εγκόσμια, ενώ πριν προσέρχονταν στον άγιο Σισίνιο, μετά το θάνατο του αγίου πήγαιναν στην αγία Ανθούσα, η οποία τους καθοδηγούσε πνευματικά. Έτσι λοιπόν η αγία είχε φτάσει επάξια τον καθοδηγητή της σε ενάρετη ζωή, ώστε της απέδιδαν την τιμή που απέδιδαν πριν σε έναν άγιο άνδρα και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό για εκείνη την εποχή. Η φήμη της αγίας έφτασε παντού ακόμη και ως τους βασιλείς. Μάλιστα κατόρθωσε αφού πέρασε πολλά βασανιστήρια και τα υπόμεινε σαν να ήταν άνδρας να κάνει το βασιλιά Κωνσταντίνο Κοπρώνυμο από εχθρό φίλο της.

²⁹ Η οσία Ευφροσύνη, που τη μνήμη της εορτάζουμε στις εικοσιπέντε Σεπτεμβρίου, αναγκάστηκε να φορέσει ανδρικά ενδύματα, να κόψει τα μαλλιά της, να μετονομαστεί σε Σμάραγδο και να ακολουθήσει τη μοναχική ζωή. Όλοι οι μοναχοί στο μοναστήρι τη θαύμαζαν για τον

Μοντέλα γάμου, οικογένειας, μοναχισμού

Εκτός από τα παραπάνω η Ορθόδοξη Παράδοση έχει να προσφέρει μοντέλα γάμου διαχρονικά που αποτελούν πρότυπα για τον αλληλοσεβασμό και την συμπληρωματικότητα των φύλων. Ο χριστιανισμός, μέσω της διδασκαλίας του, έχει οριοθετήσει τα πλαίσια ενός οικογενειακού προτύπου, το οποίο διακατέχεται από αγάπη, αλληλοσεβασμό και προσπάθεια επίτευξης του τελικού σκοπού που είναι η δημιουργία μιας «Μικράς Εκκλησίας». Οι Πατέρες της Εκκλησίας έχουν μιλήσει γι' αυτά τα θέματα και έχουν δώσει μια νέα προοπτική, πολλές φορές περισσότερο προωθημένη σε σχέση με την εποχή τους.

Η σχέση των μοντέλων γάμου και οικογένειας με τα φύλα και το θρησκευτικό γεγονός είναι άρρηκτη. Μέσα στον γάμο ο άνδρας και η γυναίκα ως αυτόνομες προσωπικότητες δημιουργούν ένα νέο είδος σχέσης, χαράσσουν μια νέα πορεία, δημιουργούν την οικογένεια. Οι βίοι των αγίων της Ορθόδοξου Εκκλησίας, όπως φαίνονται μέσα από τα Συναξάρια, τα Μηναία κ.τ.λ., αποτελούν ανεξάντλητη πηγή μελέτης και πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη της διδασκαλίας της Εκκλησίας σε θέματα φύλων, οικογένειας κ.τ.λ. Οι έγγαμοι άγιοι υπήρξαν πολλοί, οι οποίοι όχι μόνο κατάφεραν να αγιάσουν αλλά και ως έγγαμοι να αναδείξουν μοντέλα οικογένειας σε παραδείγματα προς μίμηση. Κατάφεραν να ασκήσουν πολύπλευρο και πολυσημαντο ποιμαντικό έργο, χωρίς να εγκαταλείπουν τον ρόλο του/της συζύγου, της μητέρας, του πατέρα. Πολλές φορές η νομθεσία προς τα παιδιά τους ήταν τέτοια που τα οδηγούσαν στο να ζουν μια κατά Χριστόν ζωή, με συνέπεια τα ίδια να επιλέγουν ακόμα και το μαρτύριο.

Εξάισιο παράδειγμα οι Άγιοι Τιμόθεος και Μαύρα, που η Ορθόδοξη Εκκλησία τους εορτάζει στις 3 Μαΐου. Αυτοί ήταν σύζυγοι και μέσω της δικής τους ζωής και του έργου τους μας παραδίδουν σήμερα μία πρόταση υποδειγματικού συζυγικού βίου, γεμάτο αγάπη και αλληλοσεβασμό. Οι δύο άγιοι βλέποντας ότι στον κόσμο πια λατρεύεται η κτίση και όχι ο Κτίστης, ξεκινούν το δικό τους ιεραποστολικό έργο και τελικά καταλήγουν και οι δύο μαζί στη σταύρωση. Μένοντας στο σταυρό εννέα μέρες, ο Τιμόθεος έδινε δύναμη στην σύζυγό του, μέχρι που και οι δύο παρέδωσαν την ψυχή τους στον Κύριο.

Διαπιστώνουμε, λοιπόν, από τις αγιολογικές μας πηγές ότι το θρησκευτικό γεγονός μπορεί να αναπτυχθεί μέσα στα πλαίσια της συζυγίας και

τρόπο ζωή της, καθώς είχε αφιερωθεί σε προσευχές, αγώνες, κόπους και σε υπερβολική εγκράτεια, αλλά κανείς δεν μπόρεσε να διακρίνει ότι ήταν γυναίκα. Το γεγονός ότι τη θαύμαζαν δείχνει ότι είχε ξεπεράσει πολλούς άνδρες στον τρόπο ζωής της. Μετά από τριανταοχτώ έτη αποκάλυψε την πραγματική της ταυτότητα και φανέρωσε στον πατέρα της, που την έψαχνε απεγνωσμένα όλα αυτά τα χρόνια ότι ήταν η κόρη του. Μάλιστα τόσο πολύ χάρηκε ο πατέρας της και θαύμασε τους αγώνες της ασκητικής ζωής της, ώστε έγινε και αυτός μοναχός συνεχίζοντας το έργο της πολυαγαπημένης του κόρης. Βλ. Μωυσέως Αγιορείτου Μοναχού, Οι έγγαμοι άγιοι της εκκλησίας, Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1998, σ. 168-169

της οικογένειας. Είτε γυναίκα είτε άνδρας επηρεάζεται από την προσωπικότητά του, η οποία έχει διαμορφωθεί και βάσει του φύλου του. Το κάθε φύλο συγκροτεί την οικογένεια, εκφράζει την θρησκευτικότητά του.

Η χριστιανική οικογένεια έχει έναν ξεχωριστό ρόλο στην Ορθόδοξη Παράδοση. Τονίζει την απαραίτητη συμβολή του κάθε φύλου στη σύστασή της και συγχρόνως καθιστά αναγκαίο τον αλληλοσεβασμό άνδρα και γυναίκας χωρίς διάθεση υποταγής ή κυριαρχίας του ενός στον άλλον. Χαρακτηριστική είναι η εναλλαγή σχέσεων υποταγής και σεβασμού που βιώνει στον έγγαμο βίο της η Αγία Θεοδώρα η Βασίλισσα.

Η αγία έζησε στην Κωνσταντινούπολη τον 9^ο αι. μ.Χ. Ήταν σύζυγος του εικονομάχου βασιλιά Θεόφιλου³⁰. Η ίδια τιμούσε και προσκυνούσε κρυφά τις εικόνες. Επί 12 χρόνια η Θεοδώρα με ευφυή τεχνάσματα ξέφευγε από την οργή του συζύγου της για την προσκύνηση των εικόνων. Ύστερα από τη θαυματουργική θεραπεία του, ο Θεόφιλος μεταστράφηκε σε εικονόφιλο με την παράτρυνση της αγίας Θεοδώρας που φανέρωσε τις κρυμμένες εικόνες. Έπειτα στο βίο της η αγία ζει την εχθρική και κυριαρχική διάθεση του υιού της Μιχαήλ. Η Αγία και οι κόρες της εξορίζονται σε μοναστήρι από τον Μιχαήλ, όπου και έμειναν ως το θάνατο τους. Το άφθορο λείψανο της αγίας Θεοδώρας, έγινε πηγή ιαμάτων. Η μνήμη της τιμάται την 11^η Φεβρουαρίου.

Ιδιαίτερο παράδειγμα συζύγων των οποίων η κοινή πορεία τους στη ζωή σφραγίστηκε και από τον κοινό τους μαρτυρικό θάνατο είναι και οι Άγιοι Γαλακτίων και Επιστήμη, οι Μάρτυρες (5 Νοεμβρίου)³¹, οι οποίοι έζησαν το 250μΧ, στα χρόνια της βασιλείας του Δεκίου και του Σεκούνδου. Ο Γαλακτίων ήταν υιός δύο ειδωλολατρών, του Κλειτοφώντος και της Λευκίπης, οι οποίοι όμως διδάχθηκαν τον Χριστιανισμό από έναν μοναχό, τον Ονούφριο και βαπτίστηκαν Χριστιανοί. Φρόντισαν για την καλή μόρφωση του υιού τους και για την πίστη του στον Χριστό. Ο Γαλακτίων σε μικρή ηλικία έλαβε ως σύζυγο, την εξίσου νεαρή Επιστήμη, η οποία προερχόταν από ειδωλολατρικό περιβάλλον. Πριν παντρευτούν η Επιστήμη κατηχήθηκε στον Χριστιανισμό από τον Γαλακτίωνα και βαπτίστηκε. Ήταν τόση η αυταπάρνηση και η πίστη και των δύο, ώστε αποφάσισαν να ζήσουν έναν παρθενικό βίο. Μοίρασαν τον πλούτο τους στους φτωχούς και αναχώρησαν για την έρημο του Σινά, όπου έγιναν μοναχοί και έζησαν με κάθε είδους άσκηση και σκληραγωγία. Τότε ήταν που συνελήφθησαν από τον Ούρσο, τον τοπικό άρχοντα, ο οποίος, καθώς αρνήθηκαν να προδώσουν τον Χριστό, τους βασάνισε φρικτά. Οι δύο μάρτυρες υπέμειναν με καρτερικότητα τους βασανισμούς και κατά την διάρκειά τους είπε η δεκαεξάχρονη Επιστήμη, στον σύζυγό της: «Κύριε μου και οδηγέ της σωτηρίας μου, θυμήσου τη συμφωνία μας και μη με αφήσεις τη δούλη σου, αλλά όπως είμαστε ομόγνωμοι στη ζωή και ομόψυχοι, έτσι πρέπει και να συμμαρτυρήσουμε για τον Σωτήρα μας, για να μεί-

³⁰ Μηναία, Φεβρουάριος, σελ: 72

³¹ Βλ. Μηναία, Ωδή α', γ'- στ', σ.34-36. Συναξαριστής, σ.193-194.

νουμε και μετά θάνατον αθάνατοι, σε μία δόξα κι αγαλλίαση, για να μην χωρισθούμε ποτέ»³². Πράγματι τους αποκεφάλισαν μαζί.

Παράλληλα με του εγγάμους αγίους υπάρχουν πλήθος από άνδρες και γυναίκες (πατέρες και μητέρες) που ακολουθούν το μοναχισμό, αποδεικνύοντας ότι όλοι μπορούν να γίνουν συμμετοχοί σε αυτά ανεξαρτήτως του φύλου τους. Η διαφορά όμως έγκειται στον τρόπο με τον οποίο θα ζήσουν μόνοι τους ή θα ασκητέψουν τελείως μόνοι ή θα ζήσουν ως μέλη μίας Ιεράς Μονής, στοιχεία που οριοθετούνται από την κάθε ξεχωριστή προσωπικότητά.

Τα φύλα και η συμμετοχή τους στο ποιμαντικό έργο

Το ποιμαντικό έργο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας της Εκκλησίας μας. Πάντοτε υπήρχαν και ακόμα υπάρχουν φωτισμένοι, πνευματικοί άνθρωποι, άνδρες και γυναίκες που μοναδικός σκοπός της ζωής τους είναι να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στην Εκκλησία και συγκεκριμένα στο ποιμαντικό της έργο, δηλαδή να βοηθήσουν με κάθε τρόπο και να σταθούν δίπλα στο δημιουργήμα του Θεού, τον άνθρωπο και τελικά να τον βοηθήσουν να πλησιάσει το καθ' ομοίωσιν. Μορφές αγίων, ανδρών και γυναικών, είναι παρούσες ενεργώς ως λαϊκοί –πιστοί και στο ποιμαντικό έργο της εκκλησίας. Μπορούμε να ξεχωρίσουμε παραδείγματα αγίων που προσέφεραν στην ποιμαντική διακονία με τη συμβουλευτική ποιμαντική τους, το κήρυγμα και το φιλανθρωπικό τους έργο και ανύψωσαν την πνευματικότητα του ορθοδόξου πληρώματος της εκκλησίας.

Οι βίοι των αγίων της Ορθόδοξης παράδοσης έχουν πολλά τέτοια παραδείγματα να καταδείξουν για εμάς τους σύγχρονους μελετητές. Και τα δυο φύλα φαίνεται να αναδεικνύονται σε εξέχουσες μορφές του ποιμαντικού έργου. Είτε άνδρες είτε γυναίκες (μοναχοί ή λαϊκοί), προτιμούν να ασχοληθούν με τα εγκόσμια, καθένας τους με τον δικό του τρόπο. Μοιράζουν τα υπάρχοντά τους, βοηθούν τους ανήμπορους, θεραπεύουν, προσεύχονται για τους αμαρτωλούς.

Η οσία Ανθούσα, η οποία έζησε περίπου το 791, εκδήλωσε το ποιμαντικό της έργο μοιράζοντας τα υπάρχοντά της σε φτωχούς. Έτσι έγινε μητέρα πολλών ορφανών και υπερασπίστρια πολλών ανθρώπων.³³ Ένα περίεργο παράδειγμα διαποιίμανσης αποτελεί ο όσιος Θεοφάνης, του οποίου η μνήμη εορτάζεται στις 12 Ιουνίου. Παντρεύτηκε σε ηλικία δεκαπέντε ετών, λίγο αργότερα όμως η γυναίκα του πέθανε και εκείνος προτίμησε να ακολουθήσει τον ασκητικό βίο. Όταν πληροφορήθηκε ότι μια γυναίκα, η Πανσέ-

³² Πρβλ. ΕΑΕ, σ.196.

³³ Για κάποιο διάστημα της ζωής της έζησε σε παλάτι, παρ' όλα αυτά δεν έζησε ποτέ βασιλικά και πλουσιοπάροχα, αλλά ασκητικά, θεωρώντας ότι ένα τέτοιο είδος ζωής πρέπει να διατελούν όσοι πιστεύουν στον Κύριο και όσοι ενδιαφέρονται για τη ζωή των συνανθρώπων τους. Φαίνεται λοιπόν ότι εκτός από τα έργα, μεγάλη σημασία έχει και η στάση ζωής του καθενός, η οποία αναπόφευκτα συμβάλλει και στο ποιμαντικό έργο. Η μνήμη της οσίας Ανθούσης εορτάζεται στις 12 Απριλίου.

μνη, ζούσε μέσα στην αμαρτία, ο όσιος φορώντας πολύτιμα ρούχα πήγε στο πορνείο, όπου διέμενε η γυναίκα και τη ζήτησε σε γάμο για να την προστατέψει από την αμαρτία. Εκείνη δέχτηκε και τότε ο Θεοφάνης έκτισε ένα κελί δίπλα στο δικό του, ώστε η Πανσέμνη να ακολουθήσει τον ασκητικό βίο. Έτσι ο Θεοφάνης έγινε συνεργός της σωτηρίας της Πανσέμνης, η οποία μάλιστα αξιώθηκε του μεγάλου χαρίσματος της θαυματουργίας. Το παράδειγμα αυτό δεν χάνει την σημασία του αν και βλέπουμε την άσκηση του ποιμαντικού έργου μόνο ως προς ένα άτομο. Αντίθετα, αποδεικνύει τις διαστάσεις που μπορούν να πάρουν οι διαπροσωπικές σχέσεις κατά την άσκηση του ποιμαντικού έργου και μάλιστα ανάμεσα στα δυο φύλα.

Άλλες περιπτώσεις γυναικών που προσέφεραν **στο ποιμαντικό έργο** είναι οι ακόλουθες. Η οσία Μάρθα³⁴ μητέρα του αγίου Συμεών υπήρξε φορέας αμέτρητων αρετών. Ήταν ταπεινή και ελεήμων γεμάτη αγάπη για όλους. Τα είδη της αγάπης που περιγράφονται στο ευαγγέλιο της κρίσεως βρίσκουν στο πρόσωπό της την απόλυτη εφαρμογή τους καθώς έντυνε τους γυμνούς, έτρεφε τους πεινασμένους, υποδέχονταν τους ξένους. Επίσης πρέπει να αναφέρουμε και την αγία μάρτυρα Ωραιοζήλη³⁵, που έδρασε στην Κωνσταντινούπολη στα χρόνια του αυτοκράτορα Δεκίου. Τη μήμη της εορτάζουμε στις είκοσι έξι Σεπτεμβρίου. Γνώρισε το ευαγγέλιο από τον Απόστολο Ανδρέα, ο οποίος και τη βάπτισε και αφιερώθηκε σε μία μικρή εκκλησία του αρχιστράτηγου Μιχαήλ. Εκεί δεν σταμάτησε να κάνει καλά έργα και να κηρύττει για τον Ιησού Χριστό βοηθώντας στο έργο των αποστόλων. Γι' αυτό ονομάστηκε ισάπτοστος. Τόσο μεγάλο ήταν το κύρος της ώστε πήγαινε σ' αυτήν πλήθος Ελλήνων για να τη συναντήσει και να ακούσει τις ωφέλιμες διδασκαλίες της επιστρέφοντας στο τέλος στην χριστιανική πίστη. Ο Δέκιος αναρωτιόταν πως μέσα από την ασθενή φύση των γυναικών καρποφορούσε η αρετή. Κηρύττοντας διωγμό συνέλαβε την αγία και τη ρώτησε γιατί απαρνήθηκε την πατρική της θρησκεία και διδάσκει ψεύτικους λόγους. Η θαρραλέα και σταθερή στην πίστη του Χριστού απάντησή της προκάλεσε την οργή του Δεκίου αλλά και το μαρτύριό της.

Η οσία Φιλοθέη η Αθηναία είναι μία ακόμη Οσία της νεώτερης εποχής που το ποιμαντικό της έργο υπήρξε τεράστιο και ακόμη και μετά από πέντε αιώνες σήμερα τα τοπωνύμια που φέρουν το όνομά της στην Αθήνα είναι πάρα πολλά (Καλογρέζα, Ψυχικό, Φιλοθέη κ.ά.), γεγονός που αποδεικνύει την αναγνώριση των απλών ανθρώπων στο πρόσωπό της.

Η οσία Φιλοθέη η Αθηναία έζησε στην Αθήνα τον 16^ο αι. μ.Χ. Παντρεύτηκε νωρίς και υπέμεινε για τρία χρόνια τη σκληρότητα του άνδρα της, τον οποίο παρά τις νουθεσίες της δεν κατάφερε να κάνει να μετανοήσει. Όταν χήρευσε έκτισε γυναικείο μοναστήρι και έγινε μοναχή. Κοντά στο μοναστήρι έκτισε ξενοδοχεία και νοσοκομεία για τους πτωχούς και τους αρρώστους, τους οποίους επισκεπτόταν λέγοντας τους λόγους ευαγγελικούς

³⁴ Βλ. Συναξαριστής σ.247

³⁵ Βλ. Συναξαριστής σ.278-280

και παρηγορητικούς.³⁶ Τέλεσε πλήθος από αγαθοεργίες και οδήγησε πολλούς αμαρτωλούς στη μετάνοια. Η οσία Φιλοθέη αξιώθηκε τέλος να θαυματουργεί, θεραπεύοντας ψυχικές και σωματικές ασθένειες.³⁷ Μαρτύρησε από τους Τούρκους (Μωαμεθανούς κατακτητές της εποχής) κηρύσσοντας την Ορθόδοξη πίστη. Τιμάται στις 19 Φεβρουαρίου.

Μέσα από αυτά τα παραδείγματα διαπιστώνουμε τον ενεργό ρόλο ανδρών και γυναικών στο ποιμαντικό έργο της Εκκλησίας. Ειδικότερα με την προσφορά των γυναικών και την συμμετοχή τους σε αυτό εκφράζουν την θρησκευτικότητά τους, αποδεικνύουν ότι η διαποίμανση των ανθρώπων δεν είναι μόνο ανδρικό προνόμιο ούτε προσδιορίζεται από μια καθορισμένη μορφή. Και τα δυο φύλα μπορούν και πρέπει να προσφέρουν και μάλιστα σήμερα.

Συμπεράσματα

Πλήθος αγίων με τα παραδείγματα τους, το βίο τους, αποτέλεσαν διαχρονικά πρότυπα και μας έδωσαν αξιόλογα μοντέλα γάμου, μορφές οικογένειας και μοναχισμού. Πάνω απ' όλα όμως μας υπέδειξαν το σεβασμό στην ιδιαιτερότητα του κάθε φύλου και στην έκφραση της θρησκευτικής ζωής εκτοπίζοντας ψεύτικα σχήματα και στερεότυπα. Ανέδειξαν την ισοτιμία των φύλων δίνοντας ενεργό ρόλο στη γυναίκα ως προς τη συμμετοχή της στην ποιμαντική διακονία.

Και αυτό γιατί ένα από τα βασικά δόγματα του Ορθόδοξου Χριστιανισμού είναι ότι ο άνθρωπος άνδρας και γυναίκα είναι ένα μοναδικό και ανεπανάληπτο πρόσωπο, το οποίο σε καμία περίπτωση, δεν υπολείπεται σε αξία από τον διπλανό του, αντίθετα είναι ίσος μ' αυτόν. Αυτό που αναμφισβήτητα τους διαφοροποιεί και τους διακρίνει, είναι ο διαφορετικός ρόλος που καλούνται να διακονήσουν, καθώς και να διαχειριστούν ορθά τα διαφορετικά χαρίσματα, με τα οποία τους έχει ευλογήσει το Άγιο Πνεύμα. Όλοι τους έχουν, αναμφίβολα, την θέση τους μέσα στην ιστορία της ανθρωπότητας και του χριστιανισμού και πρέπει να αποτελούν φωτεινό παράδειγμα για όλους εμάς τους μεταγενέστερους καθώς και διαρκή υπενθύμιση του γεγονότος ότι η αγιότητα δεν είναι μία ουτοπική και αποστειρωμένη κατάσταση άκρατης αυστηρότητας και πόνου αλλά μία χαρούμενη, οικεία, λαμπερή και διαχρονική πραγματικότητα στην οποία θριαμβεύει η ζεστή, ζωηφόρος παρουσία της αέναου αγάπης του Τριαδικού Θεού.

Τέλος, αναμφίβολα πρέπει να σταθούμε στο γεγονός ότι μέσα από την ανάγνωση όλων όσων αναφέρονται για τους Αγίους και τις Αγίες της Εκκλησίας μας, στα Μηναιά, τα λειτουργικά Της βιβλία, άνδρας και γυναίκα δέχονται το φύλο τους χωρίς υπεροψία ή αισθήματα κατωτερότητας, χωρίς διάθεση κυριαρχίας επί του άλλου ή υποταγής στον άλλο. Και αυτό αποδεικνύεται περίτρανα μέσα από τον ισοβαρή ποιμαντικό ρόλο που οι εκπρό-

³⁶ Βίκτωρος Ματθαίου, Συναξαριστής, τ.Β', σελ : 439

³⁷ Μηναιά, Φεβρουάριος, σελ : 106

σωπιοι και των δύο φύλων έπαιξαν, είτε προσφέροντας ελεημοσύνη στους κατατρεγμένους συνανθρώπους τους, είτε υπομένοντας καρτερικά όσα οι τύραννοι τους επέβαλαν, είτε ακόμα προσφέροντας την ίδια τους την ζωή για να δοξάσουν το όνομα του Κυρίου και Δημοσιουργού τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΒΙΚΤΩΡΟΣ Ματθαίου, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Α΄, Β΄ και Γ΄.
DELEHAYE Hippolyti, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanae*, Bruxelles 1902.
ΜΗΝΑΙΑ *Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου*, Εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήνα 1960.
ΜΩΥΣΕΩΣ Μοναχού Αγιορείτου, *Οι έγγαμοι άγιοι της εκκλησίας*, εκδόσεις Ακρίτας, Αθήνα 2000 (1998).
ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ Αγιορείτου, *Συναξαριστής των δώδεκα μηνών του ενιαυτού*, τόμος α΄ και β΄, Αθήνα 1868.